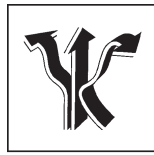

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 3(34)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2012

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)29-2я43
М58

Редакційна колегія

Подолька А. М., д-р юрид. наук, проф. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Гончаренко О. М., д-р іст. наук, Піляєв І. С., д-р політ. наук, Хижняк І. А., д-р іст. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф., Пила В. І., д-р екон. наук, проф., Радзівський О. І., д-р екон. наук, Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф., Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р біол. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Лігоцький А. О., д-р пед. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Синьов В. М., д-р пед. наук, проф., Чернуха Н. М., д-р пед. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Ануфрієв М. І., канд. юрид. наук, проф., Бородін І. Л., д-р юрид. наук, проф., Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Подолька А. М., д-р юрид. наук, Юлдашев О. Х., д-р юрид. наук

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 5 від 30 травня 2012 р.)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М58 Наукові праці МАУП / редкол.: А. М. Подолька (голов. ред.) [та ін.]. — К. : МАУП, 2001 — Вип. 3 (34). — К. : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2012. — 274 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, в якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання з політичних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/4 від 26 травня 2010 р.) та юридичних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/5 від 31 травня 2011 р.).

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2012
© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2012

ЗМІСТ

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	5	Слободян С. І. Громадська думка як джерело та суб'єкт комунікативного впливу: інформаційно-політологічний аспект	80
Головатий М. Ф. Сучасна українська політична наука: проблема політичної теорії і методів дослідження	5	Алоян А. Е. Співвідношення громадянського суспільства та соціального капіталу	87
Дахно І. І. Політична економія — це філософія економіки	10	Гумбатов Т. До проблематики феномену міжнародного тероризму: аналіз основних позицій	93
Алієва-Барановська В. М. Еволюція державного регулювання вітчизняної зовнішньоекономічної діяльності ...	17	Савченко І. А. Роль європейської інтеграції у розвитку системи державного управління України: право і політика	99
Кузьмин П. В. Взаимоотношение политиков и бюрократии как проблема политической науки и практики	24	Хоменко О. С. Трансформація влади, народний суверенітет у сучасній Україні і проблема забезпечення прав людини.....	104
Гольцов А. Г. Внутрішня етнічна геополітика в сучасній Російській Федерації	32	Бідзюра І. П. Позаінституційні механізми лобіювання інтересів у політичній сфері	109
Качмарський Є. І. Реформування системи регіональної політики України в контексті глобалізаційних викликів.....	39	Якібчук В. М. Міжнародний тероризм: протиріччя в оцінці причин і загроз	113
Климова І. І. Теоретичні витоки феномену “культура парламентської діяльності”	44	ЮРИДИЧНІ НАУКИ	117
Медвідь Ф. М., Баран В. В. Геополітичні візії В'ячеслава Литинського і Юрія Лити: спроба порівняльного аналізу	50	Александров Ю. В. Відносно перевищення влади або службових повноважень (суб'єктивні нотатки кримінолога)	117
Дікареєв О. І., Крец А. М., Стогній О. М. Теоретичний дискурс про особливості китайської дипломатії	59	Комаров В. А. Значення принципів трудового права для правового регулювання трудових відносин в Україні	122
Юсеф Н. Н. Значення та місце Близькосхідного регіону у розвитку світової економіки	68	Потоцький М. Ю. Роль права інтелектуальної власності у підприємницькій діяльності	128
Масловська О. М. Становлення поняття “політична опозиція” в зарубіжній та вітчизняній політико-правовій думці	73		

Дорошенко С. І., Шашкова-Журавель І. О.

Загальнотеоретичні аспекти
принципів тлумачення юридичних норм
у механізмі забезпечення
прав і свобод громадянина..... 134

Дубогрій С. В., Костенко-Костейчук Г. А.

Виконавча влада України
як об'єкт контролю за дотриманням
прав та інтересів громадян..... 140

Дяченко В. С.

Правові основи забезпечення прав пацієнтів
в системі державного управління
охороною здоров'я сучасної України..... 145

Калюжна Н. М.

Соціальний захист громадян
в системі функцій сучасної
української держави: правові аспекти 150

Сколуб М. В.

Адміністративно-судовий устрій
Бессарабської області у 1812–1856 рр. 154

Тихоненко Н. М.

Інститут державної власності в управлінні
державним майном в сучасній Україні..... 162

Фань Чжозжань

Правові гарантії протидії
інформаційному тероризму
і розвиток системи інформаційної безпеки
у діяльності ООН..... 168

Соколов О. А.

Деякі аспекти визначення об'єктивної
стороні адміністративних правопорушень
у бюджетній сфері 174

Щокін Р. Г.

Ретроспектива розвитку світового
законодавства та юридичної думки
з інтелектуальної власності 179

Будник С. І.

Деякі законодавчі ініціативи України у сфері
забезпечення безпеки дорожнього руху 184

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ 190

Магеррамзаде А. С. огли

Концептуальні підходи до аналізу фінансових
криз у вітчизняній науковій літературі 190

Баєв В. В.

Формування моделі системи
менеджменту якості

на підприємствах

туристичної індустрії..... 196

Омельченко О. В., Ужакіна О. М.

Діагностика стратегічної взаємодії
фірм-конкурентів 201

Суховей-Хамм Ю. О.

Інноваційна діяльність як предмет
дослідження і основні напрями її розвитку 207

Тарканій О. М.

Теоретичні проблеми дослідження
контролю діяльності підприємств:
Україна і світова практика 212

Тищик С. М.

Вплив інформаційного глобалізму
на інформаційне забезпечення
інноваційно-інвестиційної діяльності 218

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ..... 225

Шконда В. В., Кальянов А. В.

Синергетичні засади вдосконалення
медійної освіти 225

Денисенко Л. П.

Деякі аспекти управлінської діяльності
менеджерів середніх закладів освіти
в психологічній науці 233

Костюк Т. О.

Застосування лінгвістичних прийомів
у сучасних політичних технологіях 240

Старих Л. В.

Формування наскрізної практики
підготовки фахівців з медичного
та фармацевтичного маркетингу 244

Калмикова Г. В.

Характерні особливості
виникнення та прояву тривожних станів
у молодших школярів..... 249

Крестініна О. В.

Емпіричне дослідження психологічних
особливостей дітей-першокласників 255

Хамм О.

Проблеми розвитку креативного мислення
вчителя в сучасній науковій літературі 260

Смолень Чеслава

Влияние стиля жизни на личностные
изменения у пожилых людей..... 265

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ..... 270

Ф. М. МЕДВІДЬ

В. В. БАРАН

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ГЕОПОЛІТИЧНІ ВІЗІЇ В'ЯЧЕСЛАВА ЛИПИНСЬКОГО І ЮРІЯ ЛИПИ: СПРОБА ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Наукові праці МАУП, 2012, вип. 3(34), с. 50–58

Розглянуто цілісне зіставлення геополітичних візій В. Липинського і Ю. Липи через діалог у наукових працях.

Незалежній Україні виповнилось вже двадцять років, а її політикум і досі не зробив остаточного геополітичного вибору. В середовищах влад і опозицій постійно циркулюють три взаємопротилежні варіанти зовнішньополітичного курсу: “орієнтація на Захід” (інтеграція у євроатлантичні структури); “орієнтація на Схід” (вступ у нові пострадянські міждержавні об’єднання); “багато-векторність” (прагматичні відносини з усіма про-відними державами та міжнародними інституціями). Також періодично з’являються заклики до нейтралітету — міжнародної са-моізоляції.

Для сучасного українського суспільства можливі, на наш погляд, як мінімум три варіанти аргументації геополітичного вибору: переоцінка власної державницької історії; звернення до творчої спадщини видатних вітчизняних ідеологів; перейняття зовнішньополітичного досвіду сусідніх держав.

Продуктивним у цьому плані є наукове зіставлення творчої спадщини В’ячеслава Липинського (1882–1931) та Юрія Липи (1900–1944), як і більшості мислителів минулого, що не завжди здійснюється коректно. По-перше, дослідник апріорі не може відкинути власні суб’єктивні погляди. По-друге, порівняльний контент-аналіз поглядів мислителів минулого не завжди є повним. По-третє, оригінальні тексти В. Липинського та

Ю. Липи більшою мірою відповідають сучасним канонам публіцистики, ніж науки.

На наш погляд, для більш коректного зіставлення геополітичних позицій мислителів минулого оптимальним є метод творчих діалогів, який був дуже характерним для таких геніальних філософів, як Платон та Г. Сковорода.

Звернення до творчої спадщини В. Липинського було особливо популярним в середовищі української еміграції. У своїх працях Д. Дорошенко (М. Збаревський) [14], О. Назарук [37], О. Скоропис-Йолтуховський [41], В. Босий [5], Є. Пизюр [39], І. Мірчук [35] та ін. осмислювали ідеологію та державницьку діяльність мислителя в контексті доби української революції. Після 1991 р. було започатковане видання повного зібрання творів, архіву та студій В. Липинського [10; 11; 20; 21; 22; 24; 26]. Авторство наукових публікацій про життєтворчість цього видатного проповідника консервативної ідеології належить Я. Пеленському [38], Я. Дашкевичу [12], В. Потульницькому [40], М. Гордієнку [7], І. Гошуляку [8] та ін.

Водночас ім’я Ю. Липи було повернене в пантеон українських мислителів тільки після здобуття незалежності. Було видано більшість значущих творів цього видатного геополітика [17; 18; 19]. Значення ідей Ю. Липи для минулого, сучасного і майбут-

нього досліджували В. Мороз [36], О. Гринів [9], М. Ільницький [15], М. Головатий [6], О. Янчук [43], А. Бедрій [4], Л. Домашенко [13], Р. Казанков [16], О. Федоренко [42] та ін. Крім того, вийшло кілька публікацій, написаних авторами цього дослідження [1; 2; 3; 27; 28; 29; 30; 31; 32; 33; 34].

Початок діалогу

В. Липинський (про життєтворчість Ю. Липи): “Бачу Вашу глибоку ідейність та щире любов до України. Хай Бог милосердний дає Вам сили, мій дорогий юначе, зберегти на ціле життя ці найцінніші прикмети молодости” [25].

Хто такі українці?

В. Липинський: “Для українського державника: Українцем, своїм близьким, людиною одної нації — єсть кожна людина, що органічно (місцем осідку і праці) зв’язана з Україною; не-Українцем, чужим, людиною чужої нації (що не значить конче: ворогом), єсть кожний мешканець нашої землі, хоч-би не він визначав ту саму віру, належав до того самого стану чи класу, говорив тою самою мовою, і хоч-би в його жилах текла та сама кров одних і тих самих предків. ... Коли “Українцями” стане тільки одна група мешканців України, то інші місцеві групи сполучаться з мешканцями чужих земель і спільними силами поб’ють, як завжди досі побивали, цю групу, що схоче змонополізувати для себе Україну” [21, 417].

Ю. Липа: “Примусовість науковості і шаблон доктрини могли б знищити відразу істотне в українській живій расі. Це ж її найголовніша перша ціха, яка живе в її окремих людях і групах, у безлічі творчих здібностей, талантів, витривалостей і активних сил. Це те, що оточує українця і є ним самим” [17, 149].

“Це українське “я”, що реагує “однаково” скрізь і завжди на клич своєї раси, саме найбільш, може, перешкоджає українцеві окреслити свою расу” [17, 150].

Бездержавність України

В. Липинський: “Сидить Хам український, побитий сам собою, своїм двойником — Хамом польським і Хамом всеросійським на Україні — та гірко плаче. — Всі мають: Чехи,

Литвини, більшовики, Пілсудський, Мусоліні мають, а я не маю. Хіба я не такий самий, як вони?

— Ні, Хаме! Востократ ні! Чехія, Литва і всі сьогоднішні націоновласть не від націй та отаманів, а від монархій, територій і громадянств з їх церковними та класовими авторитетами почались. Вони продовжують старе, а не починають, як ти, за кожним разом все нове” [23, 12–13].

“А суть, найглибша суть, така буде власна місцева Сила Яфетова здатна паралізувати Силу Хама — буде Україна; не буде її — не буде ніколи України. Бо навіть Варяги уподібнюються тільки то Яфета. Коли на даній Землі єсть тільки Хам — вони не асимілюються ніколи. Так, як не засимілювались з Україною ані рицарський гетьмановий “друг-сокіл” Тугайбей, ані армія.

Сила Яфетова — це не диктатура. Нема на Україні такої місцевої сили, яка б без помічі Варшави чи Москви могла примусити мовчати всі інші місцеві українські сили. А поміч Варшави чи Москви у внутрішніх українських справах — це смерть, це загибель України” [23, 24].

Ю. Липа: “Від 1922–23 років і досі українці пошукують, навіть досліджують, хто відповідає за недавню державну невдачу України?

Таке неспокійне, гнівне, не раз аж розпачливе шукання має й свої позитивні сторони. Шукання причин поразки вже вийшло з кабінетів політичних і військових стратегів і ввійшло майже до щоденного життя. Врешті зробило своє і ненависне заглядання в очі окремих людей (ба, окремих груп, партій, частин суспільства) з запитанням: “Може, власне, ти винен у тім, що ми, нехай хоч хвилю, програли?” Обудилось і бажання перепробувати наново всі дотеперішні вартості українців.

В одному з військових спогадів про великий відступ української армії в 1919 році є речення: “Хто знає, може, той вартовий старшина, що вночі полінувався зірватися до польового телефону, завинив найбільше у відступі цілої армії?” Це є, власне, найхарактерніший вислід того ревізійністичного неспокою, що закиди виновности в історичній події перекладають уже на щоденних людей

і майже щоденну їх діяльність. Бо, властиво, в історії все є важливе. Непідготованість сигналіста може впровадити в блуд цілі штаби, а генерал, що спізнюється під Ватерлоо, нищить імперію Наполеона” [17, 280–281].

Україна як колоніальний простір

В. Литинський: “Ніяка зовнішня сила до реставрації і відродження нашої державно-національної гетьманської традиції нам не допоможе. Хіба така, яка сама заінтересована в існуванні великої і сильної Української Держави. Але навіть у тім випадку, як показує досвід недавнього минулого, союзник починає іноді лякатись тієї Гетьманської України, яку він будувати допомагав і починає одною рукою нищити те, чому він допомагав другою” [21, 98].

“В даний момент ніхто в Європі сильної і великої Української Держави собі не бажає. Навпаки, єсть багато сил, що власне заінтересовані в тому, щоби ніякої України не було, або щоб вона була якнайслабша” [21, 98].

Ю. Липа: “Дивимось на всі чорноморські країни як на спільну власність. Цю власність, це майно протиставляємо усім чужинцям, звідки б вони не приходили. Чорноморські країни належать тільки до себе. Це їх окремий простір.

Тим часом в очах чужинців, що оточують цей простір, він є тільки колоніальним простором. Для Західної Європи це “Європа номер 2” або докладніше “Європа номер 3”. Для Москви й Петербурга це теж “Росія номер 2”, “Росія номер 3”, якась “Малоросія”, якийсь “Придунайський край”, що надається тільки до рабівничої господарки.

У ланцюгу чорноморських країн, щоправда, є звена політично порожні, але для чужинців довкола всі чорноморські країни політично пасивні” [18, 82].

Хліборобська культура

та Богдан Хмельницький

В. Литинський: “Перемога плуга над нерозораним степом — це була стихійна, економічна конечність. Велич і геніяльність Хмельницького була в тім, що він зумів з тим стихійним економічним процесом, з живою хліборобською “городовою” Україною, а не із засудженим на смерть низовим общинним,

уходницьким і добичницьким Запоріжжям свою політику й будову Держави Української зв’язати. Збудована Хмельницьким хліборобська Гетьманщина, хоч і обкарнана його недотепними наслідниками і здавлена ланцюгами московської держави, буде ще сотню літ пізніше крок за кроком, степ для плуга й культури здобуваючи, угодницьку нехліборобську Січ Запорозьку витіснити, аж поки не зруйнує її разом з кочовою татарською ордою. І не з вини нашого Великого Гетьмана повстане згодом наша пізніща трагедія національна. Не він винен, що його нерозумні нащадки велику політичну ідею європеїзації козащини а з нею і цілої України — ідею, яку він, Богдан Хмельницький, сотворив і в життя перевів, передадуть потім з легіонами Феофанів Прокоповичів у руки московські. Не він винен, що пізніщі “руїнники” українські його велику ідею на європеїзацію й будівництво Петровської російської держави віддадуть, а свою власну національну справу, всупереч бажанням великого Богдана, зв’яжуть з прекрасним, романтичним, але засудженим на смерть низовим Запоріжжям, зв’яжуть із гайдамацьким руїництвом і всякий антидержавним, анархічним, антикультурним і безпутнім бунтарством...

Допоки в цій боротьбі між плугом і степом головну роль з українського боку грає низова нехліборобська козащина та права рука, анархічна “чернь” українська і допомога татарська — доки Богдан Хмельницький, “самодержавець руський” репрезентує руїницьку силу степу, а польська Річпосполита творчу хліборобську цивілізацію плуга, доти про “визволення Руси” і який-будь державний лад на Україні не може бути й мови. Бо і цій “Руси” культури плуга вже знищити не можна, і на цій тільки культурі, а не на степових “запорожських вольностях” можна визволення цієї “Руси” будувати. В польській державній формі — зненавидженій політично, завдяки самоволі непотрібних, zdeгенерованих магнатів — європейська хліборобська культура на Україні розвинутихся і укріпитись не може. Так само не може вона укріпитись і в українських державних формах доти, доки ці

форми репрезентує нехліборобська, общинницька низова козащина.

Допіру сформування і перемога на Україні осілої, хліборобської а разом військової, лицарської верстви творить підставу для будови незалежної від Польщі Української Держави. Держава Українська могла бути збудована тільки силою, яка всередині змогла побороти степове руйнування і перевести економічно необхідні завоювання плуга, а зовні змогла протипоставити на європейський лад зорганізований політичний волі польській, на такий же лад зорганізовану політичну силу українську. Тою силою стало нове, зєвропеїзоване, осідле Військо Запорозьке” [22, 86–87].

Ю. Луна: “Культура пшениці — це не тільки символ давності української території (де знаходимо безперервний обробіток пшениці від кількох тисяч літ), це також вказівка того, якою дорогою прийшли основоположники тої найдавнішої одності українських земель” [17, 82].

“Хмельницький оперся на невелику військову державу Запорозжя і зв’язав будучину своєї козацької держави союзом з Оттоманською імперією. Таким чином пішов він на найбільш природну геополітичну формацію свого державного” [17, 118].

“Ключ тої державності — Військо Запорозьке, Орден. Геополітично це був іззовні ключ до Києва (пригадаймо хоч би печенігів і Святослава), а всередині — ключ до Чорного Моря. Чи то важливе, що номінально цей Орден визнавав то владу польського, то шведського короля, то царя, то султана?

Коли Вишневецький закреслив межі козацької політики, то напрямну цій політиці дав Хмельницький. Та напрямна затрималася майже до кінця козацької державності — опертя України на Чорне море, на державу, що володіла тим морем, на спадкоємницю Східного Риму, на Туреччину”.

“Вся діяльність Богдана Хмельницького, — каже сучасний дослідник, — це його відверта туркофільська, всупереч усім традиціям того часу, орієнтація. Ця орієнтація вперше зорганізувала протягом дев’яти років державно-політичні взаємини між Україною й Туреччиною”.

Найблискупіші гетьмани — Дорошенко й Самойлович, Мазепа й Орлик — вірили в велику реальність цієї напрямної Хмельницького.

Вона давала опертя Україні на найсильнішу державу тодішнього культурного світу. Державу, певнішу і толерантнішу від тодішніх християнських сусідів України. З другого боку, давала доступ до нової економічної експансії України на Чорному морі” [17, 256–257].

“Політику козацьких вождів визначив Вишневецький, найреальнішу напрямну тої політики — Хмельницький, історичний зміст дав Київ, Вічне Місто. Що ж привело до загибелі козацької державності? Адже ж була вона побудована на засадах воєнної організації, отже, тим самим завжди була здібна до оборони й наступу.

Саме з тої занадто великої військовості й зроджувалася часто небезпека для козащини, аж в кінці знищила Козацьку Державу. Уміння козащини битися, не ненавидячи, і “ворогові поклін давати”, трактування лицарськості як змісту держави — зашкодило.

Занадто високе поняття про значення договорів і надавання ваги міждержавним зобов’язанням знайдемо навіть у Богдана Хмельницького. Віру в непорушність конституційно трактованих вольностей заховала козацька шляхта Гетьманщини аж до остаточного її ліквідування” [17, 257–258].

Українська фортеця

В. Литинський: “Поділ України на дві полоси: окраїнну, північно-західну, покриту болотами, лісами й горами, та серединну і південно-східну, степову, нічим не захищену від Сходу — був причиною того факту, що всі бурі з Півдня і Сходу вдарили безпосередньо в сам центр нашого державного життя. Вали, замки і городи, якими намагалась наша князівська держава оборонити свій центр од небезпеки степу, не видержували звичайно сильнішого напору східних кочових орд. Вживаючи образного вислову: степові руйніники України, впадаючи через незахищений природою південно-східний бік в середину нашого державного організму виїдали його серце. Останні ознаки державного жит-

тя залишались після того тільки на краях держави — власне в оцьому північно-західному окраїнному півколі, що простяглось од Карпатських гір через Русь Червону й лісову Волинь, до північного болотистого Полісся” [22, 204].

Ю. Луна: “У своїх межах Чорноморський простір творить цілісність. Можна порівняти його з фортецею. В середині фортеці є її сполукою площа моря. Від цієї площі йдуть вулиці — ріки вглиб фортеці.

Високі мурі, обмивані морськими хвилями, має вона на південному сході — це західні береги Каспія із Закавказзя і Дагестаном. Від тих мурів на північний схід угору йде інша оборона фортеці: Калмицько-Саратівські пустелі, оточені каналом — Волгою. Далі вже зовсім на півночі йдуть пущі й болота джерел Дону й Дніпро з їх притоками. Захід і південь оборонені валами Карпат, Балкану й Малоазійського масиву” [18, 164].

“Державна спільнота з Білоруссю — це життя життя для України. ... Болота й ліси Білорусі, укохані й оспівані білорусинами, — це найліпше забезпечення від загрози для України з півночі” [18, 18].

Схід-Захід

В. Липинський: “До основних різниць між характером російського дворянства, українського козацтва і польської шляхти, треба додати ще й ті глибокі різниці, що були між Сходом і Заходом у відношенні людей вільних до людей невільних, людей, що користуються повнотою горожанських прав даної держави і людей з обмеженими правами” [22, 120].

“Від занепаду київської княжої могутньої Руси тільки один Богдан Хмельницький зумів цей гордієвий вузол розрубати. Тільки він один єдиний по сьогоднішній день зумів у часі свого панування ті смертельні протиріччя між Сходом і Заходом на Україні побороти і зумів обернути на будову української держави ті небезпечні центробіжні сили, що потім за його невдалих наслідків, знов внутрішнього українського регулятора позбавлені, між собою стерлися, пожарищем великим спалахнули, Україну Війська Запорозького в часах Руїни спалили і попіл її по вітру на Схід і Захід розвіяли...” [22, 121].

“Він усе зробить для того, щоб два потоки — один із Заходу: цивілізації плуга, другий зі Сходу: оборони неподіленого степу — які в бурхливій вирі українським зустрічаються, цих берегів держави української не прорвали...”

На західній цивілізації плуга будує Гетьман будуччину України” [22, 128].

Ю. Луна: “Протиставлення Заходу Сходу — явище досить недавнє серед українців. Зрештою, протиставлення це цілком зрозуміле в Англії (кіплінгівське: “Схід є Схід, а Захід є Захід!”), що географічно лежить в найдальшому західному куті Європи і справді є уособленням Заходу. Менше зрозумілим є таке протиставлення до України з її дуже серединним становищем. Ще менше є ясным те, до якого саме “Заходу” зарахувати Україну. Бо ці “Заходи”, “Сходи”, “Європи” — це все агітаційні штучки, скермовані проти сусідів” [17, 271].

“Бо це найбільше ворожа Україні доктрина. Нема певнішої для знищення України. Прикладімо “схід-захід” до українського релігійного життя — і будемо мати релігійну війну; прикладімо “схід-захід” до політичних орієнтацій — і будемо мати вдячне поле до попису чужих агентів; прикладімо неуцьку форму “народу-бастарду” до окреслення українського характеру — і будемо мати джерело українського поразенства, а не відчуття серединності” [17, 309].

Північ-Південь

В. Липинський: “Повторюю свою стару думку: наш шлях на Україну не йде з півдня, а з півночі. Не можна починати будову держави з місця, де ця будова має кінчатися. А опановання півднем — берегом Чорного Моря — це власне кінець, а не початок нашого будівництва. Коли ми розпочинаєм свою акцію з півдня — ми попадаєм зразу в таку купу різних конфліктів, що ми з неї не втберемось. Тому в розумінню військової зовнішньої акції я піддержую свій литовський проект, а в смислі акції внутрішньої: повільне проникання в окуповану більшевиками територію для підготовки “яческ”. Але одне і друге вимагає перш за все підготовки кадрів організованих, що, на жаль, йде й у нас досить мляво. Без залізної

організації, яка могла би сама справитись з українським хамом-руйнівником, всі розмови про державність українську — це фантастичні мрії. Отже дальша організація кадрів, акція з півночі і з середини, та борони Боже нас від всяких південних авантур” [11, 185].

Ю. Луна: “Зрештою, пригляньмося до геополітичних тенденцій України. Вони є реальні, вони — двигуни історії. Бо ж, передусім, не схід і не захід є джерелом України. Підложжям її раси, підложжям її культури й світогляду від самого початку і до останніх часів був Південь. Звідти прийшло оформлення християнства, тільки туди була єдина спроба перенесення столиці з Києва. Південь, Дунай і Закавказзя — це напрямні головної експансії київських князів, Середземне море — пряма політичної і торговельної експансії античного Понт” [17, 309–310].

“Друга пряма українських земель і раси — це Північ. Звідти прийшла династія норманів, звідти, як і з півдня, прийшли користі торговельного посередництва, культурної виміни. Звідти ж прийшов такий важливий первень раси, як готи. Бо де ж поділася головна маса остроготів і їх велика держава, коли не перейшла в кров українців? Врешті на північ була військова експансія київських князів, там була найбільша домінація Києва — Новгород.

Тільки вісь Південь-Північ є віссю українських земель. Як у добі античній і київській, так і в добі козацькій. Успіх революції Богдана Хмельницького, правдоподібно, був уможливлений підтримкою османів, так, як, скажімо, успіх французького короля Франца I на Середземнім морі — опертям на могутність Порту. Для козаків передусім — опертям на південь. Недарма гетьман Самойлович вказував союзникам-москвинам, що не похід проти османів, а дружба з ними відповідає інтересам України. Самойловича замінили Іваном Мазепою, але й той у союзі з королем із Півночі опинився вкінці в Бендерах, на землях південної імперії османів.

Зрештою ця українська вісь Південь-Північ є одною з найатракційніших геополітичних осей на просторах між Балтією й Уралом” [17, 310].

Туреччина — головний союзник України

В. Липинський: “Сепаратизм Гетьманський в добі автономізму має характер конспірації. Ці таємні зносини Хмельницького з Султаном турецьким, Князем семигородським, Царем московським і т. д. — про котрі очевидно говорять нишком по цілій Україні — крок за кроком відвертають повільну тяжку думу народню від особи далекого й милостивого “панамі”, тільки поневоленого, польського Короля. Вони так само крок за кроком все побільшують в народній уяві саму постать і могутність — розмовляючого як рівний з різними монархами — Богом Україні даного Гетьмана Богдана. А в біжучій політичній практиці вони мають служити засобом зреформувати Польщу; вони мають примусити до уступок, привести до розуміння дійсності, поставити на один з іншими державами супроти України рівень упертий “Має стат Річпосполитою”. У всіх цих незлічених козацьких конспіраціях головна роль припадала найтіснішими інтересами з Україною зв’язаному її сусіду — Туреччині” [22, 21].

Ю. Луна: “Натиск із півночі на Україну, а з півдня і з південного заходу на Туреччину створює політичні конечності цього зближення.

21 січня 1922 р. був підписаний навіть один з небагатьох дипломатичних актів УССР — договір про дружбу між нею і Туреччиною з клавзулею [заклучна частина] “про найбільше упривілейовання”. Пригадаймо надзвичайно прихильне ставлення давньої Туреччини до молодої Української держави в роках 1917–1920 (поміч СВУ, Гетьманська держава, посольство О. Лотоцького).

Сучасна турецька держава й економічно, і політично цілком різниться від попередньої Османської імперії. Ті зміни, що в ній сталися, тільки більше зближують Туреччину до України і взагалі до чорноморських країн” [18, 52]

“Історія та сучасність вказують, що головним партнером України в творенні чорноморської дійсності є, безперечно, Туреччина” [18, 179].

Релігія та геополітика

В. Липинський: “Володимир Великий приймав християнство в часі, коли офіцій-

ного розриву між Візантією і Римом ще не було” [24, 47].

“Отже називати Володимира Великого уніятим чи православним в сучасному розумінні цього слова розуміється не можна. Раз не було ще самого розділу (він стався в 1054 р.) і поняття про розділ (“схизму”), то не могло бути поняття і про злуку (“унію”). Обидві єрархії були ще тоді “православними” і “католицькими”, як православним і католицьким було ціле тодішнє (за винятком поборюваних одностайно обома церквами єресей), ще не розділене християнство” [24, 47].

Ю. Липа: “Для раси прагнення до власної молитви є однією в часі, воно триває від початку існування раси. Трудно собі уявити, щоб якийсь короткий фрагмент часу зсинтезував і виявив найглибшу й найтривалішу прикмету раси. Тільки рідними, прастарими обрядами можна оформити прастарі релігійні почування раси.

Сучасна українсько-католицька церква зберегла в собі тих обрядів більше, як усяка інша сучасна українська християнська церква. Українське православ’я догорає, а польське, румунське й інші православ’я гублять ці традиції” [17, 320].

“Життя ще втілить український відвічний міф апостола Андрія, міф про українську церкву, ту церкву, що сіятиме не роздор, не ворожнечу в українській расі, а велику, глибоку одність і любов до свого призначення” [17, 321].

Україна у складі міждержавних утворень

В. Липинський: “В політиці закордонній підставою компромісу міг би бути принцип об’єднання в Українській Державі всіх українських земель і мілітарний та економічний союз з Росією та Білорусією на підставі взаємного забезпечення повної державної суверенності і взаємного невтручання до внутрішніх справ” [20, 86].

Ю. Липа: “Чорноморська доктрина — це небажання розплинутися (як в якомусь “Союзі Трьох Русей”), лише гін до організування сили і продуктивності. Ані над Україною, ані над іншими чорноморським краєм вона не ставить нічого понад націю (загально расу) і не нищить національних ідеалів.

Союз Чорноморських держав — це союз живих державних організмів, ще їх спільний економічний і політичний інтерес і відчуття нової вищої справедливості” [18, 98].

Завершення діалогу

Ю. Липа (про життєтворчість В. Липинського): “Там, де є українці, там завжди є їх мистецтво. На границі мистецтва й суспільного життя стоїть один дуже цікавий вияв характеру української психе — це нахил до будови суспільної утопії. Там знайдемо таку еллінську рису, нічим не обмежену віру в переродження одиниці шляхом навчання і на підставі краси логічної системи.

Знайдемо серед українців утопії в часах боспорського царства (спроба філософів запровадити устрій Спарти), і київської імперії (утопійний християнізм князів, наприклад, Бориса і Гліба), і за часів козацьких (пуританське опрощення І. Вишенського), і за часів останніх, почавши від натуризму Сковороди, в якого стільки позичив Лев Толстой, і скінчивши на класократичній, ідеальній державі В. Липинського” [17, 218].

“Раптом стає виразним, що великі речі зв’язані з характером людей, які ті речі виконують, а не з їхніми програмами. Українці мали націонал-соціалістів (Макаренко) ще в 1903 році, Лігу Народів (М. Грушевський) в Києві в 1918 році, а врешті, прегарними програмами і теоріями будови держави (В. Липинський, Міхновський, чотири проекти конституції і т. д.) могли б обдарувати з десятків держав Європи.

Отже, треба пізнати характер українців і їх збірнот у будівництві й руйнуванні. Це ж така дуже важка річ — пізнати (і пізнавати вже потім цілий час) себе і діяти відповідно до свого характеру.

Коли б стався такий перелом в духовності української еліти, поразка недавніх років цілком оплатилася б” [17, 280–281].

Отже, геополітичні погляди В’ячеслава Липинського та Юрія Липи висловлені ще три чверті століття назад і сьогодні залишаються надзвичайно актуальними. Попри деякі відмінності, їхнє бачення геополітичного майбутнього України були, за великим рахунком, тотожними: захоплення зовніш-

ньо політичною стратегією Богдана Хмельницького, колонізаторські апетити сусідніх держав, створення міцного союзу з Туреччиною, пріоритет греко-католицької віри тощо.

Література

1. Баран В. В. Юрій Липа про геополітичне становище чорноморських країн першої половини ХХ ст. // Матеріали ХІІІ Всеукр. наук.-практ. конф. "Формування правової держави в Україні: проблеми і перспективи" (Тернопіль, 15 квітня 2011 р.). — Тернопіль: Вектор, 2011. — С. 18–21.
2. Баран В. В. Юрій Липа про політичну суб'єктність української нації та загрози національній ідеї // Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку // 36. тез наук. допов. VII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (25–26 березня 2011 р.). — Луцьк: ПП Іванюк В. П., ПП Петринка А. Ю., 2011. — С. 9–11.
3. Баран В. В. Юрій Липа: Проект геополітичної модернізації України // Наукові записки Ін-ту політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса. — 2011. — № 6 (56). — С. 483–492.
4. Бедрій А. Юрій Липа — ідеолог і політичний теоретик // Визвольний шлях. — 1995. — Кн. 4. — С. 502–510; Кн. 5. — С. 568–576.
5. Босий М. А. Вячеслав Липинський. Ідеолог української трудової монархії. — Торонто, 1951. — 160 с.
6. Головатий М. Де вони — кордони української душі // Липа Ю. Всеукраїнська трилогія: У 2 т. — Т. 1. Призначення України. — К.: МАУП, 2007. — С. 5–14.
7. Гордієнко М. Г. Сутність та основні засади концепції української державності В'ячеслава Липинського: Дис. ... канд. політ. наук: 23.00.01 — К., 1999. — 189 с.
8. Гошуляк І. П'ять уроків В'ячеслава Липинського // Віче. — 2003. — № 9. — С. 141–152.
9. Гринів О. Передбачення глобального масштабу // Розподіл Росії. — Л.: Ін-т народознавства НАН України, 1995. — С. ІІІ–ХХ.
10. Липинський В. З епістолярної спадщини: Листи до Д. Дорошенка, І. Кривецького, Р. Метика, О. Назарука, С. Шелухіна / Відп. ред. В. А. Смолій; Упоряд.: Т. Осташко, Ю. Терещенко. — К.: Ін-т історії України НАН України, 1996. — 200 с.
11. В'ячеслав Липинський та його доба // Науковий збірник / Під ред. Ю. І. Терещенка. — Київ-Житомир: Видав. центр КНЛУ, 2007. — 390 с.
12. Дашкевич Я. Хам і Яфет. Липинський і українська революція // Україна: Наука і культура. — 1996. — Вип. 29 — С. 32–39.
13. Домашенко Л. М. Концепції чорноморської орієнтації України у вітчизняній політичній думці першої половини ХХ століття: Дис. ... канд. політ. наук: 23.00.01. — К., 2009. — 205 с.
14. Забаревський М. Вячеслав Липинський і його думки про українську націю і державу. — Відень, 1925. — 51 с.
15. Ільницький М. Не зрікися своєї душі (Концепція України в творчості Юрія Липи) // Дивослово. — 1994. — № 4. — С. 3–8.
16. Казанков Р. Геополітичні погляди Ю. Липи в українській історіографії // Каразінські читання (історичні науки): Тези доповідей 63-ї міжнар. наук. конф. (м. Харків, 23 квітня 2010 р.). — Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. — С. 144–146.
17. Липа Ю. Всеукраїнська трилогія: У 2 т. — Т. 1.: Призначення України. — К.: МАУП, 2007. — 336 с.
18. Липа Ю. Всеукраїнська трилогія: У 2 т. — Т. 2.: Чорноморська доктрина; Чорноморський простір (атлас); Розподіл Росії. — К.: МАУП, 2007. — 392 с.
19. Липа Ю. Геополітичні орієнтири нової України. — К., 1999. — 18 с.
20. Липинський В., Дорошенко Д. та ін. До українських хліборобів // История политических и правовых учений. Хрестоматия для юридических вузов и факультетов / сост. и общ. ред. Г. Г. Демиденко. — Х.: Факт, 1999. — С. 882–887.
21. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму / Ред. Я. Пеленський. — К.: Київ-Філадельфія, 1995. — 470 с.
22. Липинський В. Україна на переломі: 1657–1659: Замітки до історії українського державного будівництва в XVII столітті / Ред. Л. Білас, Я. Пеленський. — 1991. — 346 с.
23. Липинський В. Хам і Яфет: З приводу десятих роковин 16/29 квітня 1918 р. — Л.: Поступ, 1928. — 30 с.
24. Липинський В. К. Релігія і церква в історії України. — К.: ПБП "Фотовідеосервіс", 1993. — 128 с.
25. Лист В. Липинського до Ю. Липи від 21.11.1925 // Spuscizna Iwana i Jurija Lypow. — Biblioteka Główna publiczna m.st. Warszawy (czytelnia starych druków). — Папка 2469/2.
26. Листування В. Липинського / Ред. Я. Пеленський, Р. Залуцький, Х. Пеленська та ін. — Т. 1. — К.: Смолоскип, 2003. — 960 с.
27. Медвідь Ф. Липа Юрій Іванович // Політологічний словник: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. М. Ф. Головатого та О. В. Антонюка. — К.: МАУП, 2005. — С. 432–434.
28. Медвідь Ф. Юрій Липа як фундатор "чорноморської доктрини" України // Дні науки філософського факультету-2007 // Міжнар. наук. конф. (18–19 квітня 2007 р.): Матеріали доповідей та виступів. — К.: Видав.-

поліграф. центр “Київський університет”, 2007. — Ч. I. — С. 131–133.

29. Медвідь Ф. М., Трачук В. О. Елітарна концепція В’ячеслава Липинського: сучасне прочитання // Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис. — Луцьк: Ред.-видав. відділ “Вежа” Волинського нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. — Ч. 4. — С. 108–112.

30. Медвідь Ф. М., Баран В. В. Концепція української раси Юрія Липи: витоки, сучасне прочитання // Наук. пр. МАУП. — 2011. — Вип. 2 (29). — С. 5–12.

31. Медвідь Ф. М., Баран В. В. Елітарна концепція Юрія Липи в умовах формування міжкультурної взаємодії // Освіта у ХХІ столітті: шляхи розвитку. — МАУП. — К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2010. — Вип. 3.: Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: формування міжкультурної комунікації”, Київ, МАУП, 24 трав. 2011 / Редкол.: А. М. Подоляка (голов. ред.), М. Ф. Головатий (заст. голов. ред.), Н. М. Чернуха (заст. голов. ред.), А. А. Ігнатченко (відп. ред.). — 2012. — С. 46–53.

32. Медвідь Ф. М., Баран В. В. В “Європу” через ворота Царгорода, або геополітичні дороговкази Юрія Липи // Наук. пр. МАУП / Редкол.: А. М. Подоляка (голов. ред.) [та ін.]. — К.: МАУП, 2001. — Вип. 1(32). — К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2012. — С. 97–102.

33. Медвідь Ф. М., Медвідь А. М. Юрій Липа як лікар-історіософ // Здоровий спосіб життя: 36. наук. статей / Ред. Ю. М. Панишко. — Л.: Львів. держ. ун-т фізичної культури, 2009. — Вип. 40. — С. 24–25.

34. Медвідь Ф. М. Липа Юрій Іванович // Політична енциклопедія. Редкол: Ю. Левенець (голова),

Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. — К.: Парлам. вид-во, 2011. — С. 399–400.

35. Мірчук І. Месіанізм Липинського // Дві концепції української політичної думки В’ячеслав Липинський — Дмитро Донцов / Уложив проф. Г. Васильович. — 1990. — С. 35–39.

36. Мороз В. Горіти надзвичайним світлом // Ю. Липа. Призначення України. — Л.: Просвіта, 1992. — С. 3–11.

37. Назарук О. В’ячеслав Липинський: Відновитель державної ідеології України. Про монархізм український і французький. — Чикаго: Січова друк., 1926. — 31 с.

38. Пеленський Я. В. Липинський — засновник державної школи в українській історіографії // УІЖ. — 1992. — № 2. — С. 139–141.

39. Пизюр Є. В’ячеслав Липинський і політична думка західного світу // Сучасність. — 1969. — № 9. — С. 103–115.

40. Потульніцький В. Політична доктрина В. Липинського // УІЖ. — 1992. — № 9. — С. 73–78.

41. Скоропис-Йолтуховський О. Памяти — Ужгород: УНІО, 1931. — 23 с.

42. Федоренко О. Актуальні аспекти геополітичної концепції Юрія Липи // Українознавство: науковий, суспільно-політичний, культурно-мистецький, релігійно-філософський, педагогічний журнал / НДІ українознавства МОНУ. — К., 2002. — Ч. 4. — С. 240–242.

43. Янчук О. Пороги вічності Юрія Липи (нарис життя і творчості) // Визвольний шлях. — 2000. — № 9. — С. 50–69.

В умовах пошуку Україною власної геополітичної стратегії розглянуто геополітичні візії В. Липинського і Ю. Липи, які можуть стати в майбутньому основою геополітичної доктрини нашої держави.

В условиях поиска Украиной собственной геополитической стратегии рассмотрено геополитические концепции В. Липинского и Ю. Лыпы, которые могут стать в будущем основой геополитической доктрины нашего государства.

In search of its own geopolitical strategy of Ukraine's geopolitical concepts discussed V. Lipinskogo Yu. Lypy and that can become the foundation for the future of our country's geopolitical doctrine.

Надійшла 18 червня 2012 р.